
II. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.837:330.341.1

ГЕНЕЗА КОНЦЕПЦІЙ ТЕОРІЇ ІННОВАЦІЙ ТА НАУКОВІ УЯВЛЕННЯ ПРО ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ*

Н. М. КРАУС, кандидат економічних наук, доцент;
К. М. КРАУС, кандидат економічних наук
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Мета статті полягає у розкритті змісту концепцій теорії інновацій, теоретичного узагальнення наукових уявлень про становлення інноваційної економіки шляхом групування існуючих концепцій і теорій інновації відповідно до рівнів розвитку, а саме: мега-, макро-, мезо-, мікро-, нанорівень. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. **Результати.** Зроблено висновок, що наразі актуальною для економіки України є практична реалізація концепцій економічного антропоцентризму та національних інноваційних систем в рамках парадигми закритих і відкритих інновацій Г. Чесбро, моделі потрійної спіралі Г. Іцковіца й теорії просторової дифузії інновацій Т. Хегерстранда. Обґрунтовано потребу застосування як у теоретичних, так і практичних дослідженнях, окрім словосполучення «рівні економічного розвитку», словосполучення «рівні економічної агрегації». Дотримання на практиці процесу агрегування дасть змогу формувати інноваторів відповідно до запитів мікрорівня в рамках програм регіонального розвитку (мезорівень). У свою чергу, інноваційний розвиток мезорівня здійснюватиметься в межах загальної стратегії інноватизації національної економіки, яка враховує тенденції інноваційної глобалізації. **Практична значущість результатів дослідження.** Запропоновано авторське розуміння економічної парадигми інноваційної економіки на основі біфуркаційного розвитку та ціннісно-ментальної і творчо-розбудовчої людської діяльності. Зроблено висновок про те, що провідну роль у даній парадигмі відіграють наука та знання. Техніка в економічній парадигмі інноваційної економіки орієнтується на наукові відкриття. Ці наукові відкриття стають вихідною базою для створення нових галузей виробництва. Інноваційне підприємництво та технологічний базис дозволяють сформулювати нову структуру економіки та виробництва. Доведено, що використання термінів «біфуркаційний шлях розвитку», «точка біфуркації» та «біфуркаційний період», у рамках даної парадигми, є прийнятним і допустимим. Пов'язано це з тим, що під час біфуркаційного періоду в інноваційній системі є три можливих типи траєкторії подальшого розвитку: руйнування, прогресивний або регресивний розвиток.

Ключові слова: теорії інновацій, концепція антропоцентризму, інноваційна економіка, рівень економічної агрегації, економічна парадигма інноваційного розвитку, біфуркаційний період.

---

* Продовження див.: Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2017. – № 1 (79).

Проводячи теоретичний аналіз існуючих теорій інновацій, нами приділено достатньо увагу й сучасним дослідженням із проблем формування теорії інновацій у працях таких учених-економістів, як Е. Уараб (E. Uarab), М. Ларанья (M. Laranja), Г. Хосперс (G. Hospers), К. Фланаганба (K. Flanaganb), О. Москаленко, О. Катигрובה. Короткий їх зміст та ключові позиції представлено в табл. 1.

Проведений нами теоретико-методологіч-

ний аналіз наукових праць засвідчує, що теорія інновацій представляє собою конгломерат різних теорій інновацій. Усі вони формувалися в межах різних напрямів економічної думки. Зауважимо, що в економічній літературі [12, с. 1244] під теорією пропонується розуміти сукупність висновків, систему узагальненого знання, що відображає об'єктивно існуючі відносини та зв'язки між явищами об'єктивної реальності.

Таблиця 1

Теоретико-методологічний аналіз існуючих підходів до групування концепцій та теорій інновацій [узагальнено авторами на основі джерел [5, 7, 9 - 11]]

Науковці, вчені-економісти	Наукова праця	Зміст, характеристика та теоретичне обґрунтування існуючих підходів до проблем інновацій і структуризації теорій інновацій
Е. Уараб, К. Фланаганб, М. Ларанья	«Політика в сфері науки, технологій і інновацій: теоретичне обґрунтування регіональної політики на різних рівнях» (2008 р.)	1. Неокласичні підстави державного втручання в інноваційну політику (моделі економічного росту 1950-х рр.). 2. Шумпетерівська теорія ендогенного росту (ослаблення неокласичних передумов, інновації як результат навчання діями, інвестиції в дослідження та розробки). 3. Неамаршалівський підхід: індустріальні області, кластери, інноваційне бачення (емпіричне вивчення успішних інноваційних регіонів, формалізація концепції кластерів). 4. Системно-функціональний підхід до регіонального розвитку (концепція інноваційних систем). 5. Еволюційно-структуралістичний підхід до інноваційної політики (технології як явне та неявне знання, що не зводиться до інформації, дослідження рутин і загальних особливостей економічної еволюції організацій)
Г. Хосперс	«Й. Шумпетер і його спадщина в дослідженні інновацій» (2005 р.)	1. Неокласика (мейнстрім): екзогенні теорії зростання; ендогенні або «нові» теорії росту; уведення в неокласичні моделі параметрів знань і людського капіталу; аналіз взаємозв'язків між структурою ринку, концепцією та інноваціями. 2. Еволюційний напрям: еволюційна теорія Нельсона і Вінтера; модель шумпетерівської конкуренції; OVERTY-економіка; теорія життєвого циклу продукту, фірми й галузі; теорія довгих хвиль; зв'язок інститутів та здатність до інновацій (фактори формування інноваційних підприємств, національних технологічних та інноваційних систем, нова економічна історія й ефективність адаптації та пристосування інститутів). 3. Політологія: теорія плюралістичної демократії, теорія суспільного вибору
М. Блауг	«Економічна думка в ретроспективі» (1994 р.)	1. Економічні вчення про інновації «доринкової» економіки. 2. Економічні вчення та економічна теорія інновацій нерегульованих ринкових відносин. 3. Економічні вчення інновацій періоду комунікативної, соціально-орієнтованої економіки
О. Москаленко	«Інституціональні чинники формування інноваційної економіки» (2009 р.)	У рамках концептуального підходу є напрями в економічній теорії, у яких розглядаються питання інновацій: • неокласика (неокейнсіанство, монетаризм, теорія раціональних очікувань, нова теорія економічного зростання); інституціонально-еволюційна економічна теорія (старий і новий інституціоналізм, еволюційна економіка, теорія технологічних укладів); • соціально-психологічні теорії (теорія постмодернізму в економіці, теорія футурологічних суспільств)

Продовж. табл. 1

Науковці, вчені- економісти	Наукова праця	Зміст, характеристика та теоретичне обґрунтування існуючих підходів до проблем інновацій і структуризації теорій інновацій
О. Катигрובה	«Інституціоналізація інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації» (2009 р.)	<p>1. Випадкові «дошумпетерівські» теорії, у яких помічено роль інновацій та їх вплив на зміну продуктивності праці (моделі А. Сміта, Д. Рікардо; теорія циклічних криз К. Маркса).</p> <p>2. Класичні теорії («шумпетерівські»), у яких інновації виступають як стимулятор появи товарів, технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • концепція М. Туган-Барановського; • концепція В. Мітчелліха; • концепція «творчого руйнування» Й. Шумпетера; • концепція В. Зомбарта. <p>3. Теорії економічного зростання, у яких досліджено роль інновацій у прямопропорційному впливі на зміну продуктивності праці (теорія економічного зростання Р. Солоу; теорія економічного зростання Н. Колдора; ендогенна модель економічного зростання П. Ромера; теорія економічного зростання Ф. Агійона і П. Хувітта).</p> <p>4. Теорія економічних циклів (інновації розглядаються як інструмент подолання стагнації в економіці як засіб отримання прибутку):</p> <ul style="list-style-type: none"> • концепція М. Туган-Барановського; • теорія довгих хвиль М. Кондратьєва; • теорія економічної динаміки, концепція «творчого руйнування» Й. Шумпетера; • концепція економічних циклів К. Фрімена; • концепція нерівномірності інноваційної активності Г. Шенша; • концепція економічних циклів Р. Фостера; • концепція економічних циклів А. Кляйнкнехта. <p>5. Еволюційні теорії, у яких інновації вивчаються як чинник розвитку окремих господарюючих суб'єктів та економічної системи загалом (концепція А. Алчіана; концепція Р. Нельсона).</p> <p>6. Соціально-психологічна модель, у якій інновації розглядаються як рушійна сила економічного розвитку (теорія стимулів Є. Вітте; концепція Е. Денісона)</p>

Розглянувши існуючі в економічній науці підходи до структуривання концепцій та теорій інновацій, доречним вважаємо власне їх групування, представлене в табл. 2. Авторське структуривання доповнене, уточнене та систематизоване відповідно до рівнів управління в інноваційній економіці, а саме: мегарівень, макрорівень, мезорівень, мікрорівень, нанорівень.

Це дозволяє не тільки систематизувати різноманітні прояви інноваційної економіки, використовуючи її можливості, властивості та особливості, але й проводити порівняльний аналіз і давати розгорнуту характеристику окремим теоріям інновацій. При цьому, слід урахувати, що інноваційна економіка має високий динамізм розвитку, змін та ускладнень форм, видів і елементів її складових. Наслідком цього є більший ступінь комбінацій ознак та проявів, характерних навіть для простих форм інноваційної економічної діяльності.

Можливі й інші варіанти групування концепцій і теорій інновацій. Використання певного критерію залежить від мети дослідження. Запропоноване нами структуривання теорій інновацій враховує різні погляди і підходи великої кількості науковців та розкриває групування за різними рівнями економічного розвитку. Таке структуривання дає змогу більш повно зрозуміти суть формування та пізнати можливості практичного становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін.

Наразі актуальною для економіки України є практична реалізація концепцій економічного антропоцентризму та національних інноваційних систем у рамках парадигми закритих і відкритих інновацій Г. Чесбро, моделі потрійної спіралі Г. Іцковіца й теорії просторової дифузії інновацій Т. Хегерстранда.

Проведений теоретико-методологічний аналіз існуючих концепцій, парадигм і теорій

інновацій дозволяє зробити ряд висновків та узагальнень:

представниками різних наукових шкіл було виділено декілька напрямів: функціональний, концептуальний, філософсько-психологічний, системно-інституціональний, процесний;

у різних концепціях і теоріях інновацій накопичено значний вихідний матеріал, що

описує контури цього соціально-економічного явища;

вивчення існуючих підходів до групування теорій інновацій дає можливість сформулювати методологічні принципи, спираючись на які можна провести власну наукову структурування наукових концепцій, теорій інновацій відповідно до різних рівнів економічної агрегації (див. табл. 2).

Таблиця 2

Структуризація концепцій, теорій, моделей і парадигм інновацій відповідно до різних рівнів економічної агрегації

Рівні економічної агрегації щодо практичного застосування теорій інновацій				
мегарівень	макрорівень	мезорівень	мікрорівень	нанорівень
Концепція: національних інновацій систем Б. Лундвала, Ф. Павітта, К. Фрімена; «пасток» цивілізаційного, інституціонального і технологічного вибору; нерівномірності інноваційної активності Г. Менша; економічних циклів Р. Фостера		Концепція регіональних інноваційних систем	Концепція управління інноваціями	Модель дилеми інноватора К. Кристенсена
Концепція економічного антропоцентризму				
Парадигма закритих та відкритих інновацій Г. Чесбро				
–	Концепція: «полюсів» зростання Ф. Перру і Д. Дарвента; співконкуренції А. Бранденбургера, Б. Дж. Нейлбаффа, М. Беста; колективних інновацій П. Глура; демократизації та краудсорсингу інновацій Е. фон Хіппеля та Дж. Хау; інноваційного розвитку інтегрованих структур		Концепція підприємницьких екосистем Дж. Мура. Концепція В. Зомбарта. Концепція В. Мітчерліха	Концепція Е. Денісона
–	Ендогенна модель економічного зростання П. Ромера	Динамічна модель процесу них і продуктивних інновацій У. Абернати – Дж. Аттербека. Циклічна модель Г. Бергхоута. Ланцюгова модель С. Клайна – Н. Розенберга.		–
–	Теорія технологічних інновацій Т. Веблена			–
–	Модель потрійної спіралі Г. Іцковіца			–
–	Концепція М. Туган-Барановського. Концепція базових та радикальних інновацій А. Кляйнкнехта		Концепція «творчого» руйнування Й. Шумпетера	
–	Техніко-технологічна парадигма К. Перес, С. Глазьєва, Ю. Яковця			–
–	Теорія економічного зростання Р. Солоу. Теорія економічного зростання Н. Калдора. Теорія циклічних криз К. Маркса	Теорія кластерних концепцій Дж. Хікса	Теорія стимуляторів Є. Вітте. Еволюційна економічна теорія Р. Нельсона та С. Вінтера	–
–	Теорія економічного зростання Ф. Агійона і П. Хоувітта		Концепція П. Друкера	–
Теорія довгих хвиль М. Кондратьєва. Теорія технологічних систем. Теорія «Синьої економіки» Г. Паулі		Теорія просторової дифузії інновацій Т. Хегерстранда. Теорія полюсів економічного росту Ф. Перру, Р. Будвілля, Х. Річардсона. Теорія технологічних режимів Ф. Малерба та Л. Орсеніго		–

Концепції, підходи та течії теорій інновацій

Зауважимо, що концепція суттєво відрізняється від теорії не лише своєю незавершеністю, але й недостатньою верифікованістю (підтверженістю). Під концепцією розуміють визначений спосіб розуміння, тлумачення конкретного предмета, явища, процесу, пріоритетну точку зору на предмет, провідну ідею для їх систематичного висвітлення. Категорія «концепція» застосовується також для означення провідних задумів основоположного принципу в наукових і технічних видах господарської діяльності.

Варто зазначити, що концепція інституціоналізму представляє собою встановлення, облаштування, установу, що покликані продемонструвати наміри авторів щодо надання системного аналізу процесів і явищ, визначеними ними інститутами. Концепція інституціоналізму – це розвиток економіки, який пов'язаний зі змінами правових, соціальних, технічних, етичних інститутів суспільства: держави, профспілок, приватної власності, конкуренції, корпорацій, технічного прогресу, звичаїв, психології [12, с. 473–474]. У рамках теми стат-

ті, концепцію розглядаємо як систему поглядів щодо розуміння інноваційної економіки та її інституціоналізації або як єдиний задум, який визначає розуміння інноватизації економіки.

Слід звернути увагу й на те, що, окрім вживання нами словосполучення «рівні економічного розвитку» (розвиток – це процес закономірних змін, переходу з одного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого [12, с. 943]), ми використовуємо словосполучення «різні рівні економічної агрегації». Це викликано тим, що агрегування (з лат. *aggregatio* – «приєднання») – це процес об'єднання елементів в одну систему [12, с. 12].

На рис. 2 умовно представлені різні рівні економічного розвитку за відсутності агрегування (а) та за наявності процесу агрегування (б). Уважаємо, що дотримання на практиці процесу агрегування дасть змогу формувати інноваторів відповідно до запитів мікрорівня в рамках програм регіонального розвитку (мезорівень).

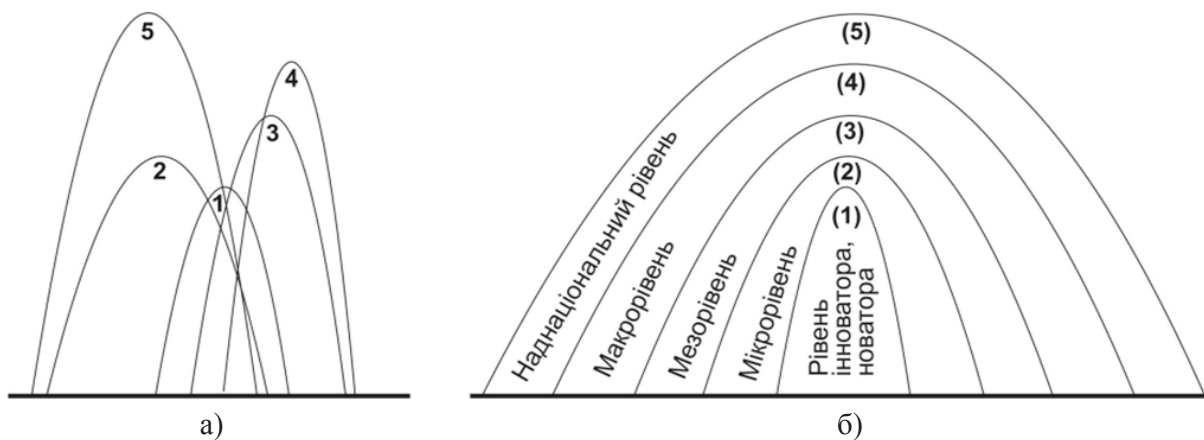

Рис. 2. Умове представлення різних рівнів економічного розвитку під впливом агрегування та за його відсутності

У свою чергу, інноваційний розвиток мезорівня здійснюватиметься в межах загальної стратегії інноватизації національної економіки, яка враховує всі тенденції інноваційної глобалізації. Виходячи з досліджуваної нами проблеми, вважаємо таке поєднання слів доречним і потрібним, оскільки маємо на увазі:

- у рамках національної економіки – доłącення інститутів інноваційного розвитку до інституціональної структури інноваційної системи країни;
- у рамках глобальної економіки – утво-

рення міжнародних інноваційних мереж, інноваційних хабів, іннотехів, макроструктур на зразок інноваційних кластерів, транснаціональних корпорацій (ТНК), метакорпорацій на основі інститутів інноваційного розвитку різних національних економік.

У результаті проведеного дослідження можна зробити узагальнений висновок про те, що нова економічна парадигма інноваційного розвитку базується на таких взаємопов'язаних складових:

- економіки творчих змістів і творчих

знань як основного фактора виробництва духовно-морального та інтелектуального капіталів;

- доданої вартості як джерела соціально-економічного розвитку;
- інновацій як ресурсу, залученого до процесу суспільного виробництва;
- конкурентоздатності як умови ефективної господарської діяльності й рівноправної інтеграції країн у систему світового розподілу праці.

Під парадигмою інноваційного розвитку вбачаємо базову концептуальну схему (приклад, зразок), модель постановки проблем становлення інноваційної економіки та їх вирішення, методів дослідження, які є панівними, актуальними й переважають у науковій сфері сьогодні [12, с. 763]. Парадигма інноваційного розвитку України повинна базуватися на принципі незалежного розвитку регіонів у рамках галузевої спрямованості та співробітництва. У свою чергу, інноваційний розвиток регіонів – на використанні власних коштів і венчурного капіталу та вмінні їх вдало поєднувати у практичній інноваційній діяльності.

Але варто зауважити, що ключовою ланкою даної парадигми є інновації. У новій економічній парадигмі інновації виступають для інших складових у якості бази. Упровадження інновацій впливає на рівень конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і економіки країни загалом. «Компанія досягає та має конкурентні переваги під впливом інновацій. Вони підходять до нововведення в самому широкому сенсі, використовуючи як нові технології, так і нові методи роботи. Після того, як компанія досягає конкурентних переваг завдяки нововведенням, вона може втримати їх лише за допомогою постійного вдосконалення... Конкуренти... обов'язково «обійдуть» будь-яку компанію, яка припинить вдосконалення і впровадження інновацій» [1, с. 163].

Авторська схема економічної парадигми інноваційного розвитку та процесу взаємодії її ключових елементів представлена на рис. 3.

Пояснюючи зміст запропонованого нами схематичного бачення економічної парадигми інноваційного розвитку, потрібно наголосити, що сьогодні в суспільно-економічному житті ми оперуємо певною системою цінностей. За їх допомогою можна визначити напрям і ха-

рактер інноваційного розвитку. Ще донедавна, суспільно-економічному розвитку був притаманний лише еволюційний шлях, який називають безперервним, стабільним, стійким, адаптаційним, таким, що характеризується відсутністю стрибків і розривів (здійснюється послідовно внаслідок поступового формування та закріплення необхідних соціально-економічних чинників без цілеспрямованого втручання людини). Цей етап розвитку економіки характеризується екстенсивністю, що ґрунтується на кількісному накопиченні виробничих чинників на попередній технічній базі.

Але сьогодні, поряд з еволюційним, спостерігається біфуркаційний шлях розвитку, миттєвий перехід до якісно нового стану, тобто революційний тип розвитку [14, с. 36]. Він характеризується нестійкістю, нестабільністю, технологічними проривами, винаходами, науковими відкриттями, які діють за новими принципами.

Цей тип розвитку на початку XXI ст. охопив усі галузі науки й техніки. Саме це й спонукало нас запропонувати власне схематичне бачення нової економічної парадигми інноваційної економіки, виходячи з біфуркаційного періоду розвитку.

Американський дослідник Е. Петерс (E. Peters) під біфуркацією розуміє «явище, яке полягає в тому, що нелінійна динамічна система набуває вдвічі більше рішень порівняно з тим, що було до досягнення критичного рівня» [2, с. 296]. Російський науковець у сфері соціальної синергетики В. Бранський визначає біфуркацію як «розгалуження старої якості на безліч кінцевих цілком визначених нових якостей. Це так звана нелінійність першого роду, яка надає процесу самоорганізації неоднозначний («стохастичний») характер» [4, с. 119].

Біфуркацію можна розглядати і як математичне зображення діалектичного переходу кількісних змін у якісні та представити як перехід динамічної системи від одного структурно-стійкого стану до іншого через структурно-нестійкий стан в точці біфуркації. Це дозволяє пов'язати пошук аналітичних виражень для біфуркацій із пошуком джерел і відповідних законів управління інноваційною економікою як складною не рівноважною динамічною системою.

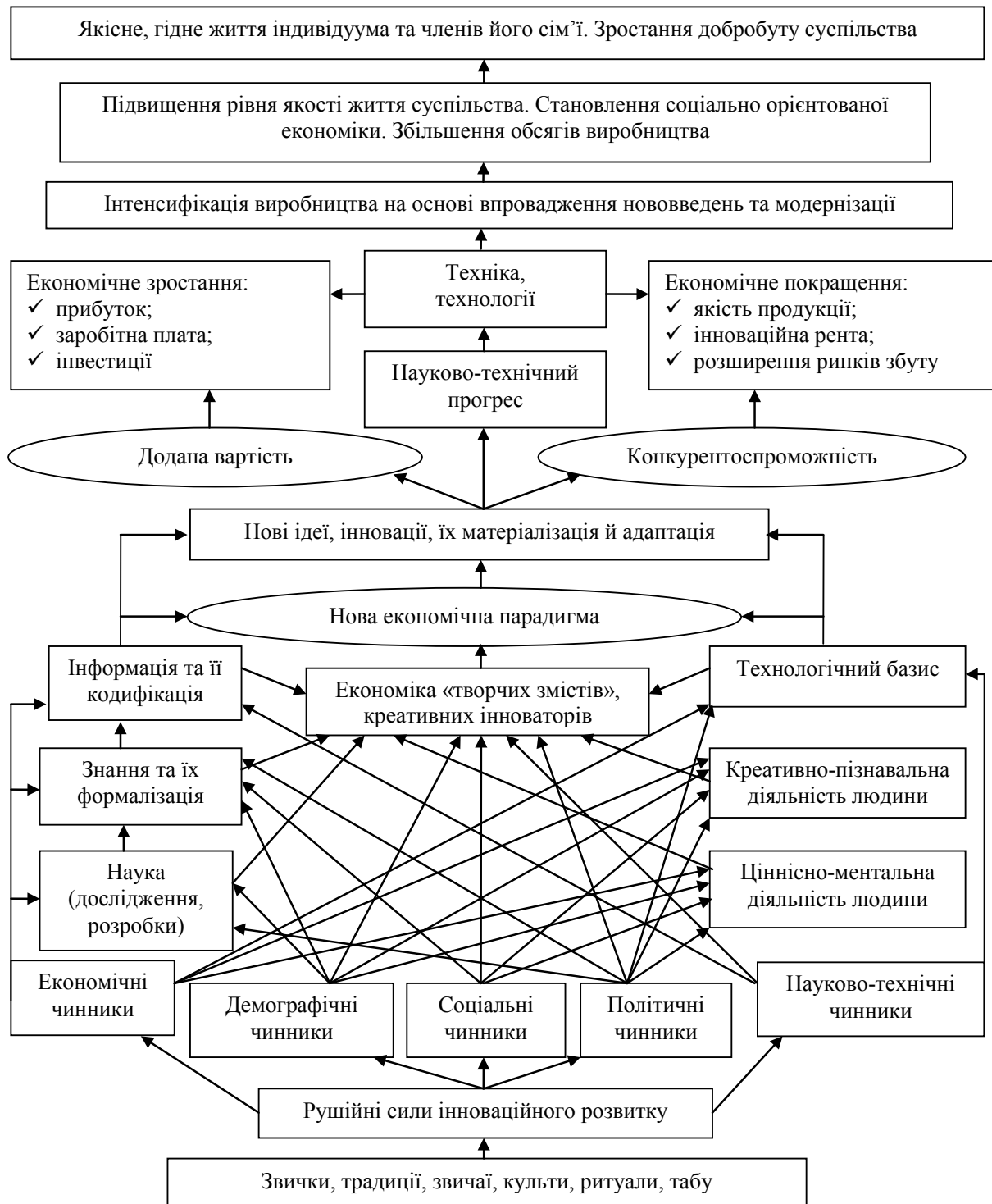

Рис. 3. Економічна парадигма інноваційної економіки на основі біфуркаційного розвитку та ціннісно-ментальної і творчо-розбудовчої людської діяльності

Що стосується використання термінів «біфуркаційний шлях розвитку», «точка біфуркації» та «біфуркаційний період» у рамках даної парадигми, то, на нашу думку, це є прийнятним і допустимим. Пов'язане це з тим, що під час біфуркаційного періоду в інноваційній системі

є три можливих типи траєкторії подальшого розвитку: руйнування, прогресивний розвиток, регресивний розвиток (під час якого можливе й подальше руйнування інноваційної системи та перехід на прогресивну траєкторію).

«У точці біфуркації все визначає випадко-

вість. У момент біфуркації система може піти неоптимальним шляхом розвитку і через випадковість вибору вийти на таку траєкторію, що йде в сторону.... З цих причин нелінійну нерівноважну систему можна визначити як таку, що «приховує» в собі біфуркацію, тобто різноманіття можливих шляхів свого подальшого розвитку» [8, с. 50–51].

Провідну роль у даній парадигмі відіграють наука та знання. Техніка в новій економічній парадигмі інноваційної економіки орієнтується на наукові відкриття. Ці наукові відкриття стають вихідною базою для створення нових галузей виробництва. Безпосередньо в самому виробництві активізуються наукові дослідження, виникає творча співдружність учених, провідних наукових співробітників, інженерів, спеціалістів, а підприємства переростають у науково-промислові комплекси [14, с. 37; 15, с. 98].

Інноваційне підприємництво та технологічний базис дозволяють сформулювати нову структуру економіки. Конкуренція – ще один адаптаційний механізм, який дозволяє визначити серед сформованих економічних інститутів ті, які відповідають новій стадії розвитку економіки, новому циклу М. Кондратьєва. «Сили конкуренції, – наголошував американський економіст, нобелівський лауреат Дж. Стіглиц (J. Stiglitz), – дійсно ведуть до високого ступеня ефективності... конкуренція насправді слугує важливим спонукальним мотивом для нововведень» [3, с. 67]. Конкуренція виконує три функції:

- виступає в ролі механізму відбору економічних інститутів після кризи;
- є фактором дисипації, яка сприяє поляризації економічних інститутів;
- є джерелом флуктуацій, які можуть викликати перехід до нової стадії розвитку [13, с. 84].

Інноваційний розвиток здійснюється закономірно під впливом цілого ряду причин і чинників, які спричинили його та є рушійними силами змін. Їх сукупність і взаємозалежність створює синергетичний ефект розвитку.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, провівши детальний аналіз існуючих теорій інновацій, ми з'ясували, що вони пройшли три періоди розвитку. На першому етапі (1910 р. – перша половина 1940-х рр.)

ключову роль відігравали питання розуміння природи інновацій та їх ролі в розвитку суспільства в часі (довго-, середньо- і короткостроковому періодах), взаємозв'язку інновацій і довгих циклів кон'юнктури. Другий етап у розвитку теорій інновацій (друга половина 1940-х – перша половина 1970-х рр.) характеризувався підвищенням ролі макроекономічного аналізу. Третій етап розвитку теорій інновацій почався в середині 1970-х рр. і триває донині [16, с. 4; 17, с. 327–333]. Характерним для нього є наступ альтернативних макроекономічному підходу теорій: еволюційної теорії, інституціоналізму (теорії фірми), менеджменту (управління інноваціями), компаративістики.

Не дивлячись на довгу історію, концепції інновацій постійно вдосконалюються, доповнюються новими практичними дослідженнями й теоретичними розробками. Система підтримки інноваційного розвитку знаходиться на стадії становлення, формуючись через етапи послідовної адаптації різних підходів та заходів. Становлення даної системи повинне відбуватися як на державному, так і регіональному рівнях. Прийняття системної моделі національного інноваційного простору зробить можливим застосування ефективного інструментарію на всіх рівнях економічної агрегації. У свою чергу, ефективний інструментарій надасть управлінню системності в цілому, зробить інноваційне середовище прогнозованим та усвідомленим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина. – Москва : Международ. отношения, 1993. – 896 с.
2. Петерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. Новый аналитический взгляд на цикличность, цены и изменчивость рынка / Э. Петерс. – Москва : Мир, 2000. – 336 с.
3. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора / Дж. Ю. Стиглиц ; пер. с англ. Е. Э. Кумариной, Г. М. Кумарина. – Москва : Изд-во МГУ : ИНФРА-М, 1997. – 720 с.

4. Бранский В. П. Социальная синергетика как постмодернистская философия истории / В. П. Бранский // *Общественные науки и современность*. – 1999. – № 6. – С. 117–127.
5. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – Москва : Дело, 1994. – 720 с.
6. Решетило В. П. Біфуркаційний характер інституційних змін соціально-економічних систем перехідного типу / В. П. Решетило // *Економічна теорія*. – 2007. – № 4. – С. 49–58.
7. Laranjaa M. Policies for science, technology and innovation: Translating rationales into regional policies in a multi-level setting / M. Laranjaa, E. Uyarrab, K. Flanagan // *Research Policy*. – 2008. – № 37. – P. 823–835.
8. Перес К. Технологические революции и финансовый капитал. Динамика пузырей и периодов процветания / Карлота Перес ; пер. с англ. Ф. В. Маевского. – Москва : Изд. дом «Дело» РАНХиГС, 2013. – 232 с.
9. Hospers G. J. Joseph Schumpeter and His legacy in Innovation Studies / G. J. Hospers // *Knowledge, Technology & Policy*. – 2005. – Vol. 18, № 3. – P. 20–37.
10. Катигрובה О. В. Інституціоналізація інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.01 / О. В. Катигрובה ; КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2009. – 20 с.
11. Москаленко О. М. Інституціональні чинники формування інноваційної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.01 / О. М. Москаленко ; КНЕУ. – Київ, 2009. – 20 с.
12. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – Москва : Ин-т новой экономики, 2010. – 1472 с.
13. Ерохина Е. А. Концепции самоорганизации как новая методология исследования экономических систем / Е. А. Ерохина // *Инновации*. – 2011. – № 4 (150). – С. 79–84.
14. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін : монографія / Краус Н. М. – Київ : ЦУЛ, 2015. – 596 с.
15. Kraus N. M. Institutional vector of infrastructure development for innovative economy / N. M. Kraus // *Актуальні проблеми економіки*. – 2014. – № 10 (160). – С. 96–100.
16. Нуреев Р. М. На пути к пониманию институциональной природы инноваций / Р. М. Нуреев // *Journal of Institutional Studies = Журнал институциональных исследований*. – 2012. – Т. 4, № 2. – С. 4–10.
17. Краус Н. М. Історія економіки та економічної думки: структурно-логічні схеми, таблиці, малюнки : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Н. М. Краус ; ВНЗ Укоопспілки «Полтав. ун-т економіки і торгівлі». – Київ : Центр учб. л-ри, 2014. – 504 с.

REFERENCES

1. Porter, M. (1993). *Mezhdunarodnaya konkurentsia [International competition]*. V. D. Shchetynina (Ed.), (V. D. Shchetynina, Trans.). Moscow: Mezhdunarodnyye ot-nosheniya [in Russian].
2. Pyetyers, E. (2000). *Khaos i poryadok na rynkakh kapitala. Novyye analiticheskiy vyglyad na tsiklichnost, tsyeny i izmyenchivost rynka [Chaos and order in capital markets. New analytical view of cyclicalities, price and market volatility]*. Moscow: Mir [in Russian].
3. Stiglits, J. Yu. (1997). *Ekonomika gosudarstvennogo sektora [Economics of public sector]*. (E. E. Kumanina & G. M. Kumanin, Trans.). Moscow: Press of MSU: INFRA-M [in Russian].
4. Branskiy, V. P. (1999). *Sotsialnaya sinergetika kak postmodyernistskaya filosofiya istorii [Social synergetic as a postmodern philosophy of history]*. *Obshchyeestvennyye nauki i sovremennost – Social sciences and modernity*, 6, 117–127 [in Russian].

5. Blaug, M. (1994). *Ekonomichyeskaya mysl v retrospyektivye [Economic thought in a retrospective]*. Moscow: Dyelo [in Russian].
6. Reshetilo, V. P. (2007). Bifurkatsiyni kharakter instytutsiinykh zmin sotsialno-ekonomichnykh system perekhidnoho typu [Bifurcation nature of institutional changes of socio-economic systems in transitional type]. *Ekonomichna teoriia – Economic theory*, 4, 49–58 [in Ukrainian].
7. Laranjaa, M., Uyarrab, E. & Flanaganb, K. (2008). *Policies for science, technology and innovation: Translating rationales into regional policies in a multi-level sitting*. *Research Policy*, 37, 823–835 [in English].
8. Peres, K. (2013). *Tyehnologichyieskiye ryevolyutsii i finansovyy kapital. Dinamika puzryrey i pyeriodov protsvyvetaniya [Technological revolutions and financial capital. Dynamics of bubbles and periods of prosperity]*. (F. V. Maevskiy, Trans.). Moscow: Dyelo [in Russian].
9. Hospers, G. J. (2005). *Joseph Schumpeter and His legacy in Innovation Studies*. *Knowledge, Technology & Policy* (Vol. 18), 3, 20–37 [in English].
10. Katyhrobova, O. V. (2009). Instytutsionalizatsiia innovatsiinoho rozvytku v umovakh rynkovoї transformatsii [Institutionalization of the innovative development in conditions of market transformation]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: KNU of T. Shevchenko [in Ukrainian].
11. Moskalenko, O. M. (2009). Instytutsionalni chynnyky formuvannya innovatsiinoї ekonomiky [Institutional factors of formation innovative economy]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
12. *Bolshoy ekonomichyieskiy slovar [Great dictionary of economics]* (2010). (7th ed., rev.). A. N. Azriliyan (Ed.). Moscow: Institute of New Economy [in Russian].
13. Erokhina, E. A. (2001). Kontsyepsii samoorganizatsii kak novaya myetodologiya isslyedovaniya ekonomichyieskikh sistyem [Concept of self-organization as a new methodology of research of economic systems]. *Innovatsii – Innovations*, 4 (150), 79–84 [in Russian].
14. Kraus, N. M. (2015). *Stanovlennia innovatsiinoї ekonomiky v umovakh instytutsionalnykh zmin [The formation of innovative economy in conditions of institutional changes]*. Kyiv: Center of Educational Literature [in Ukrainian].
15. Kraus, N. M. (2014). Institutional vector of infrastructure development for innovative economy. *Aktualni problem ekonomiky – Actual problems of economics*, 10 (160), 96–100 [in English].
16. Nureev, R. M. (2012). Na puti k ponimaniyu institutsionalnoy prirody innovatsiy [On the way to the understanding of institutional nature of innovations]. *Zhurnal institutsionalnykh isslyedovaniy – Journal of institutional studies* (Vol. 4), 2, 4–10 [in Russian].
17. Kraus, N. M. (2014). *Istoriia ekonomiky ta ekonomachoi dumky: strukturno-lohichni skhemy, tablytsi, malyunky [History of economics and economic thought: structural and logic circuits, tables, pictures]*. Kyiv: Center of Educational Literature [in Ukrainian].

Н. Н. Краус, кандидат экономических наук, доцент; **Е. Н. Краус**, кандидат экономических наук (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Генезис концепций теории инноваций и научные представления об основах инновационного развития.**

Аннотация. Цель статьи заключается в выявлении содержания концепций теории инноваций и осуществлении теоретического обобщения научных представлений о становлении инновационной экономики путем группировки существующих концепций и теорий инноваций в соответствии с уровнями развития, а именно: мега-, макро-, мезо-, микро-, нануровень. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода.

Результаты. Сделан вывод, что в настоящее время актуальной для экономики Украины является практическая реализация концепций экономического антропоцентризма и национальных инновационных систем в рамках парадигмы закрытых и открытых инноваций А. Чесбро, модели тройной спирали Г. Ицковица и теории пространственной диффузии инноваций Т. Хегерстранда. Обоснована необходимость применения как в теоретических, так и практических исследованиях, кроме словосочетания «уровень экономического развития» еще и «уровень экономической агрегации». Соблюдение на практике процесса агрегирования позволит формировать инноваторов в соответствии с запросами микроуровня в рамках программ регионального развития (мезоуровень). В свою очередь, инновационное развитие мезоуровня будет осуществляться в рамках общей стратегии инноватизации национальной экономики, которая учитывает тенденции инновационной глобализации. Доказано, что использование терминов «бифуркационный путь развития», «точка бифуркации» и «бифуркационный период», в рамках данной парадигмы, является приемлемым и допустимым. Связано это с тем, что во время бифуркационного периода в инновационной системе есть три возможных типа траектории дальнейшего развития: разрушение, прогрессивное или регрессивное развитие.

Практическая значимость результатов исследования. Предложено авторское понимание экономической парадигмы инновационной экономики на основе бифуркационного развития, а также ценностно-ментальной и творчески-создающей человеческой деятельности. Сделан вывод о том, что ведущую роль в данной парадигме играют наука и знания. Техника в экономической парадигме инновационной экономики ориентируется на научные открытия. Эти научные открытия становятся исходной базой для создания новых отраслей производства. Инновационное предпринимательство и технологический базис позволяют сформировать новую структуру экономики и производства.

Ключевые слова: теории инноваций, концепция антропоцентризма, инновационная экономика, уровень экономической агрегации, экономическая парадигма инновационного развития, бифуркационный период.

N. Kraus, Can. Econ. Sci., Docent; K. Kraus, Can. Econ. Sci. (Poltava University of Economics and Trade). Genesis of concepts of theory of innovations and scientific representation about basis of innovative development.

Annotation. Purpose. The article is devoted to the research the content of conceptions of theory of innovations and theoretical generalizations of scientific ideas about formation of innovative economy by grouping existing concepts and theories of innovations according to the levels of development, namely, mega-, macro-, meso-, micro- and nanolevel. **Methodology of research.** The objectives of the article implemented by using the following general and specific research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization, dialectical approach. **Findings.** It is concluded that now is important for the economy of Ukraine practical implementation of concepts of economic anthropocentrism and national innovation systems within the paradigms of closed and opens innovations of H. Chesbrough, model of triple helix of H. Itskovitsa and theory of spatial diffusion of innovations of T. Heherstranda. Necessity of application in theoretical and practical researches besides the phrase "levels of economic development" the phrase "levels of economic aggregation" is substantiated. Adherence in practice of the process of aggregation will enable to form innovators accordance with the requests of microlevel within the programs for regional development (mesolevel). In turn, innovative development of mesolevel carried out within the overall strategy of innovatyzation of national economy, which takes into account trends of innovation globalization. It is proved that using the terms "bifurcation way of development", "bifurcation point" and "bifurcation period" within this paradigm is acceptable and permissible. This is due with the fact that during the period of bifurcation innovative system has three possible types of trajectories for further development: destruction, progressive or regressive development. **Practical value.** The author understanding of the economic paradigm of innovative economy based on bifurcation development and value-mental and creative human activity is offered. It is concluded that key role in this paradigm play science and knowledge. Technology in the economic paradigm of innovative economy focuses on scientific discoveries. These scientific discoveries are the starting point for the creation of new industries. Innovative entrepreneurship and technological basis allow forming a new structure of economic and production.

Keywords: theory of innovations, concept of anthropocentrism, innovative economy, level of economic aggregation, economic paradigm of innovative development, bifurcation period.